folklor/edebiyat - folklore&literature, 2023; 29(2)-114. Sayı/Issue -İlkbahar/Spring
DOI: 10.22559/folklor.2411

Araştırma makalesi/Research article

Göç ve Folklor: Literatür ve Tasnif Odaklı, Kuramsal Bir Çerçeve*

Migration and Folklore: A Literature and Classification Oriented Theoretical Framework

Ahmet Keskin**

Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm
Karacaoğlan

Geliş tarihi (Received): 28-12-2022 – Kabul tarihi (Accepted): 10-04-2023

* 20-23 Temmuz 2022 tarihleri arasında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'nde "21. Yüzyılda Göç ve Eğitim" temasıyla gerçekleştirilen *Uluslararası VIII. TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi*'nde "Göç ve Folklor İlişkileri Üzerine Literatür ve Tasnif Odaklı, Kuramsal Bir Değerlendirme" adıyla yapılan sözlü sunumun genişletilerek düzenlenmiş biçimi olan bu çalışma, 6 Şubat 2023'te yaşanan afet sonucu aramızdan ayrılan ve afetten etkilenen tüm yurttaşlarımıza ithaf olunmuştur./ Between 20-23 July 2022 at Hatay Mustafa Kemal University "21. International VIII. This study, which is an expanded version of the oral presentation titled "A Literature and Classification-Focused, Theoretical Evaluation on Migration and Folklore Relations" at the TURKCESS Education and Social Sciences Congress, is dedicated to all our citizens who passed away as a result of the disaster on 6 February 2023 and were affected by the disaster. has been made.

** Doç. Dr., Samsun Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Samsun University Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences Department of Turkish Language and Literature, ahmet.keskin@samsun.edu.tr. ORCID ID 0000-0002-3422-5000

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Ten fânîdür cân ölmez çün gitdi girü gelmez
Ölürise ten ölür cânlar ölesi degül
Yunus Emre

Öz

Türklerin Orta Asya'dan "Küçük Asya" olarak adlandırılan Anadolu'ya taşınmaları süreci ile söz konusu bu sürecin öncesini, sırasını ve sonrasını düşündüğümüzde, Türk kültür tarihinin özellikle 12. yüzyıllara kadar büyük ölçüde göç olgusuyla şekillenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, kültür ve göç arasındaki ilişkilerin Türk tarihi ve kültürü özelinde son derece belirgin olması sonucunu doğurmuştur. Bu çerçevede Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya geliş ve yerleşme süreçleriyle eski ve yeni yaşam biçimleri arasındaki ilişkiler, bütünleştirmeler, kültürdeki ve folklordaki değişim ve dönüşümler, göç olgusuyla yakın bir ilişki ve etkileşim içinde olmuştur. Anadolu'ya yerleşim sonrasındaki adaptasyon ve kültürel değişim-dönüşümlerle 21. yüzyıla kadar yoğun biçimde sürüp günümüze kadar ulaşan göçlerle devamlılık arz eden ilişki ve etkileşimler, göçün halen kültürü ve folkloru biçimlendirici ana etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmasına yol açmıştır. Söz konusu durumun dile, edebî metinlere, sosyal ve gündelik yaşamlara, inanç ve ritüellere ve bu gibi bütün alan ve süreçlere zengin biçimde yansımaları gerçekleşmiştir. Bu yansımaların zenginliğine ve çok boyutluluğuna bağlı olarak göç, kültür ve folklor ilişkileri üzerinde günümüzde de devam eden çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu çalışma; folklor ve göç ilişkilerini, göçün folklor türlerinin oluşumu, değişimi ve dönüşümü üzerindeki etkilerini, göç ve folklor çalışmalarının konu kadrolarının nasıl sınıflandırılabileceğini, Türk kültüründe göç ve folklor ilişkileri üzerine yapılmış çalışmalar bağlamında ele almaktadır. Çalışmada göç ve folklor ilişkileri kapsamında gerçekleştirilen ve gerçekleştirilebilecek çalışmaların kuramsal olarak hangi alt alanlar kapsamında toplanabileceği ortaya konulmakta, göç ve folklor ilişkili çalışılabilecek başlıca konuların belirlenmesi amacıyla bir sınıflandırma yapılmaktadır. Böylece çalışma aracılığıyla, daha önce gerçekleştirilen göç ve folklor ilişkili çalışmaların belirlenerek konu hakkında bundan sonra yapılacak çalışmalara kuramsal açıdan katkı sunulması hedeflenmektedir.
Anahtar sözcükler: *göç, kültür, folklor, literatür, tasnif*

Abstract

Considering the process of Turks moving from Central Asia to Anatolia, which is now known as "Asia Minor" and the before, during, and after period of this process, it's understood that Turkish cultural history has been shaped largely by the phenomenon of migration, especially until the 12th century. In this respect, the fact that Turkish cultural history has been shaped as a history of migrations has caused the relationship between culture and migration to be highly apparent. In this context, relations between old and new lifestyles, integrations, changes, and transformations in culture and folklore during the arrival and settlement of Turks from Central Asia to Anatolia have been in a close relationship and interaction with the phenomenon of migration. Adaptation and cultural change after this settlement in Anatolia, and the relations and interactions that persist with the migrations which

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

continued intensely till the 21st century and which are still experienced in the current day, still present migration as one of the main factors shaping culture and folklore. The situation in question has been reflected in language, literary texts, social and daily lives, beliefs, and rituals, and all such fields and processes comprehensively. Due to the richness and multidimensionality of these reflections, many studies have been carried out on the relations of migration, culture, and folklore. In this study, the relationship between migration and folklore in Turkish culture is evaluated with the main lines through the existing literature and discussed in a theoretical framework. In the study, it is revealed under which fields the studies that have been or can be carried out in the context of migration and folklore relations can be grouped theoretically, and a classification is carried out to determine the subjects that can be studied related to migration and folklore. Thus, through the study, it is aimed to determine the previous studies and to contribute theoretically to the studies related to migration and folklore to be made from now on.
Keywords: *migration, culture, folklore, literature, classification*

Extended summary

It is well known that migration and related topics are studied in many disciplines, especially anthropology, geography and climate sciences, educational sciences, literature, art and cultural studies, political and security sciences, philosophy, mythology, sociology, psychology, history, theology. The results of interdisciplinary research on migration have led to the emergence of a very comprehensive and rich literature on migration.

Culture develops, changes and transforms by incorporating all kinds of functional and aesthetic forms developed for the needs of the individual and society. All folklore genres, processes and texts, which are examples of human needs that have functional and then aesthetic dimensions, have also been influenced and shaped by migration in this context. The main reason why the relationship between migration and folklore is multidimensional and felt in every field is the interdisciplinary basis of both migration and folklore. In other words, both migration and folklore are fields of study with sociological, psychological, social-psychological, theological, anthropological foundations and dimensions. Since folklore is the sum of all these and a field shaped by them separately, there is an inseparable link between migration and folklore. In this respect, when we talk about migration and folklore relations, we are in fact talking about a "limitlessness" whose boundaries are difficult to define. However, in this study, we tried to determine the "boundaries of infinity", albeit with its main lines. Nevertheless, it would be appropriate to emphasize that there is a rich literature that cannot be drawn within the scope of folklore and migration relations, and that their evaluation can be discussed in wider and more comprehensive studies.

In this context, the fact that the phenomenon of migration has a weighty effect in the history of Turkish culture has led to the emergence of migration as an extremely active element in the history of Turkish culture and the rich reflection of this issue on language, literary texts, various areas of social and daily life, beliefs and rituals. This situation has caused migration to be the subject of many studies that continue today in the context of culture and folklore. The literature has not yet adequately addressed the situation of studies on migration and

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

folklore in an organized manner. Furthermore, scholars have not sufficiently examined the areas and ways in which extensive migration and folklore relations and interactions took place, nor have they focused on the areas where studies in this field were mainly conducted. Additionally, scholars have not yet created various classification studies that enable the discussion and exploration of subjects within the scope of migration and folklore relations, which have deep and holistic interactions.

In this study, which was prepared with a focus on literature in order to present the broad migration and folklore literature and the subject staff of migration and folklore relations with a scientific classification, I tried to deal with the migration and folklore relations in Turkish culture, in a theoretical framework, holistically. In the study, firstly, after focusing on migration and folklore relations and the studies carried out in the focus of these relations, I discussed in which contexts migration-folklore relations were realized and in which areas they could be realized. In the continuation of the study, I shared the classification experiment that I carried out with a focus on migration and folklore in order to reveal under which fields the theoretical and possible studies on migration and folklore relations can be grouped. Through my study, in which I aim to present a holistic but preliminary list of studies on migration and folklore in Turkey, I aimed to contribute methodologically to future migration and folklore studies.

In this direction, in the first subheading of the study I carried out, called "Theoretical ground of immigration, culture and folklore interactions", I made some evaluations about the theoretical ground of the relations and interactions between immigration and folklore by outlining the relations between immigration and folklore. Under the second subheading, titled "Studies on 'migration and folklore' carried out in Turkey", I shared the findings that I have reached by classifying and evaluating the central arguments of the studies that I can determine to have been carried out in the Turkish academy on migration and folklore relations until today. In this direction, I evaluated which subjects were mainly addressed in these studies under certain categories.

Giriş

Göç; sosyoloji, psikoloji, antropoloji, teoloji, eğitim bilimleri, felsefe, mitoloji, sanat, edebiyat, folklor, tarih, coğrafya ve iklim bilimleri, siyaset ve güvenlik bilimleri başta olmak üzere pek çok disiplinin kapsamına giren disiplinlerarası bir çalışma konusudur. İnsan yaşamında tuttuğu çok boyutlu yeri ve etkileri ile göç, insan ve kültür etkileşimlerinin en dikkat çekici kesişim alanlarından biridir. Bu özellikleriyle insan elinde, zihninde, dimağında, hayalinde yaratılan türlü olgulara doğrudan veya dolaylı yansımaları bulunan göçün; dilin, edebiyatın, folklorun, kültürün, sanatın pek çok tür ve alanında çeşitli yansımaları görülmektedir.

Türk kültür tarihinin özellikle 12. yüzyıllara kadar büyük ölçüde -sonrasında da belirli boyutlarda- göç olgusuyla şekillenmiş olduğunu belirtmek mümkündür. Bu yönüyle Türk kültür tarihini bir bakıma göçler tarihi olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu durum aynı zamanda, kültür ve göç arasındaki ilişkilerin Türk tarihi ve kültürü özelinde son

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

derece belirgin olmasına yol açmıştır. Bu durumun dile, edebî metinlere, sosyal ve gündelik yaşamın çeşitli alanlarına, inanç ve ritüellere zengin biçimde yansımaları olmuştur. Buna bağlı olarak göç, kültür ve folklor ilişkileri üzerinde günümüzde de devam eden çok sayıda çalışmaya konu olmuştur ancak, bu çalışmaların günümüze kadar derli toplu bir şekilde değerlendirilip göç ve folklor konularına yönelik çalışmaların hangi alanlarda gerçekleştirildiği ve gerçekleştirilebileceğine dair tasniflerin yapılmadığı, bir başka ifadeyle göç ve folklor konulu çalışmaların literatürdeki durumuyla göç-folklor konularının tasnifini bütüncül biçimde değerlendiren çalışmaların henüz yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu dikkatten hareketle, geniş göç ve folklor literatürü ile göç ve folklor ilişkilerinin konu kadrolarını bilimsel bir sınıflandırma ile ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu çalışmada, Türk kültüründe göç ve folklor ilişkisi ana hatlarıyla, kuramsal bir çerçevede ve literatür odaklı ele alınmıştır. Çalışmada ilk olarak göç ve folklor ilişkileriyle bu ilişkiler odağında gerçekleştirilen çalışmalar üzerinde ana hatlarıyla durularak göç-folklor ilişkileri bağlamında çalışılan konularla birlikte çalışılabilecek konulara yönelik çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmanın devamında, göç ve folklor ilişkileri bağlamında gerçekleştirilen ve gerçekleştirilebilecek çalışmaların kuramsal olarak hangi başlıklar altında toplanabileceğini ortaya koymak maksadıyla, göç ve folklor odaklı bir tasnif gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, günümüze kadar gerçekleştirilen göç ve folklor konulu çalışmaların künyelerini içeren bütüncül bir liste de oluşturulmaya çalışılarak bundan sonraki göç ve folklor çalışmalarına metodolojik açıdan katkı sunulması hedeflenmiştir.

Göç, kültür ve folklor etkileşimlerinin kuramsal zemini

Göçün insan ve kültür etkileşimlerinin her alanında olduğu gibi folklor tür ve metinlerinin biçimlenmesinde, değişip dönüşmesinde de son derece büyük etkisi vardır. Göçün nedenleri, dönemleri, muhatapları, bölgeleri değişebilmekle birlikte göçte değişmeyen en önemli unsurlardan biri, beraberinde kültürel olguların da taşınması, taşınırken de değişip dönüşmesidir. Bir yerden başka bir yere taşınma, aynı zamanda kültürün de göç etmesi anlamına geldiğinden, bireylerin ve oluşturdukları grupların kültürel tutumları, soyut ve somut kültürel birikimleri de yeni bölgeye taşınmıştır ve böylece, göç ile yerleşilen bölgenin ve toplumun kültürüyle karşılıklı etkileme ve etkilenme süreci başlamıştır. Bu bağlamda göç ve folklor ilişkisi çok boyutludur ve göç yalnızca insan ve folklor kapsamındaki yüzeysel etkileşimleri içermez. Bu bakımdan göçler, örneğin, toplumların hayvanlarla olan etkileşimlerini ve hayvan ırklarını bile etkileyebilmekte, yeniden biçimlendirebilmektedir. Türklerin insanlık tarihinde iz bırakan, en önemli eylemlerinden biri olan atı evcilleştirmelerinin, meşhur at varlıklarının ve atçılıklarının, Türk at ırklarının ve bu doğrultudaki kültürel birikimin göçler sonucunda etkilenerek yeniden biçimlendiğini gösteren çalışmalar (Akay, 2017) bu bağlamda dikkat çekicidir.

Türklerin hem Asya'dan Anadolu'ya göç temelli yolculukları ve hem de Anadolu'ya ve Anadolu'dan gerçekleşen göçler bağlamında yoğun olarak karşılaştıkları göç olgusunun Türk kültürünü derinden etkilediğini söylemek mümkündür. Türkler için en erken dönemlerden itibaren bir yaşam biçimi olarak göç, kültürel eylemleri ve söylemleri, davranış biçimlerini,

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

sözlü kültür ürünlerini, ritüelleri, gelenekleri, kısacası her türlü kültürel üretimi ve tüketimi etkileyen, biçimlendiren, koruyan, değiştirip dönüştüren bir olgu niteliği taşımıştır. Bu bakımdan göçün yarattığı sosyolojik ve psikolojik durumlar her türlü estetik iletişim sürecine, bir başka ifadeyle folklor tür ve ürünlerine de yansımaktadır. Dolayısıyla folklor ürünlerinin pek çoğunun göç olgusuyla genellikle doğrudan bazen de dolaylı olarak bir ilişki ve etkileşim içerisinde bulunabildiği görülmektedir.

Türklerin kültürel anlamda kültürel ve genetik kodlarına derinlemesine işlemiş olan göç olgusunun gündelik yaşamda ve bütün alanlarda kendini göstermesine pek çok örnek gösterilebilir. Türklerde yaylak ve kışlak hayatı, Türk göçerevliliği ve bu yaşam biçiminin başlıca şekillerinin Orta Asya'daki görünümleri ile Anadolu'ya yansımaları (Ögel, 2000: 1-140) göçe bağlı çok sayıda inanç, davranış biçimi, eylem ve söylem, ritüel doğurmuştur. Bunların bir kısmı günümüzde de çeşitli biçimlerde yaşamaya devam etmektedir. Bunun ise Türk tarihinde göçün, birçok farklı nedenle birlikte özellikle hayvan beslemek/hayvanları evcilleştirmek temelinde şekillenen bir yaşam tarzı ve bu yaşam tarzına bağlı ekonomik modelin etkisiyle süreklilik arz etmesine temellendirilmesi mümkündür. Türk kültür tarihinde en eski köklerinin arkaik ritüellerle yakından ilişkili olduğu görülen ve günümüzde kısıtlı biçimlerde de olsa sürdürülen konar-göçer yaşam tarzı, Türklerin uzun asırlar göçerevli bir kültüre sahip olmaları ve bu durumun yüzlerce, binlerce yılı aşarak günümüzde de çeşitli izlerinin görülebilmesi dikkat çekicidir.

Folklorun ilk dönem öncül yaklaşımları arasında değerlendirilen kültürel göç kuramı (kültürel geçiş/yayılma/difüzyon yaklaşımı), gelişme vb. yaklaşımları başta olmak üzere pek çok kuramda taşınma ve göç olgusu doğrudan ya da dolaylı olarak belirleyici konumdadır. Bu bakımdan göçün kültürel alanları, folklor tür ve alanları içinde tuttuğu baskın yerin kuramlarda da belirginleştiği görülür. Bu durum, göç ve folklor ilişkilerinin folklor disiplinindeki temel yerini işaret etmesi bakımından önemlidir. Genel anlamda dünyadaki sözlü kültür anlatı türlerinin ve geleneklerinin oluşmasında göçün/seyahatin belirleyici bir etkiye sahip olması, masalların belirli kökenlerden farklı coğrafyalara ulaşarak (göçerek/seyahat ederek) geliştiğini ileri süren, masalların kaynakları ile ilgili ortaya atılan Mitoloji, Hindoloji ve Antropolojik Okulları'nın görüşleri üzerinden, Tarihî-Coğrafî Fin Metodu olarak tanımlanan ve masalların kökenlerini ve yayılma yollarını belirlemeye ve açıklamaya çalışan yaklaşımlar üzerinden de takip edilebilmektedir (Özdemir, 2012: 19).

Bütün bu tespit ve değerlendirmeler sonucunda, göçün yarattığı sosyolojik ve psikolojik durumların bireyin ve toplumun estetik iletişim tür ve süreçlerine -bir başka ifadeyle folklor tür ve ürünlerine- de yansımakta olduğunu yeniden ve özellikle vurgulamak yerinde olacaktır. Nitekim gündelik yaşama, davranış ve söylemlere, inanç ve ritüellere, maddi ve görsel ürünlere, kısacası tüm folklor ürünlerine yansıyan göç olgusunu bütün tür ve örnekler üzerinden belirli oranlarda takip edebilmek mümkündür. Çalışmanın devamında, göç ve folklor ilişkilerinin söz konusu yansımaları bağlamında gerçekleştirilen ve gerçekleştirilebilecek çalışmaların kuramsal olarak hangi ana ve alt gruplar altında toplanabileceğini ortaya koymak maksadıyla, göç ve folklor odaklı çalışmaların genel bir değerlendirmesini yapmak yerinde olacaktır.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Türkiye'de gerçekleştirilen "göç ve folklor" konulu çalışmalar hakkında genel bir değerlendirme

Hakkında dünya genelinde oldukça ciddi bir literatürün oluşmuş olduğu görülen göç ve folklor ilişkili çalışmaların Türkiye'de de zengin biçimde sürdürülegeldiği dikkati çekmektedir. Türkiye örnekleminde gerçekleştirilen göç ve folklor odaklı çalışmaların genel bir sınıflandırmaya ve değerlendirmeye tabi tutulması, oldukça geniş göç literatürü içerisinde bazı çalışmaların veya hususların gözden kaçmasına yol açabilecek mahiyettedir. Bu bakımdan çalışmanın bu doğrultudaki eksik yönlerinin yeni çalışmalarla giderilebileceğini belirtmek gerekir.

Türk halk felsefesinin oluşum ve gelişim süreçlerinde göçerevli kültürün ve göç olgusunun son derece etkin bir yere sahip olması, niteliği ve kapsamı her ne olursa olsun, göç ve folklor odaklı çalışmalarda göç olgusunun halk düşüncesi ve felsefesiyle ilişkilerinin mutlak surette merkeze alınmasını gerektirmektedir. Ancak, halk düşüncesi, yaşam tarzı ve felsefesinde göç konusunda gerçekleştirilmiş önemli çalışmalar bulunmakla birlikte (Çobanoğlu, 2004; Çobanoğlu, 2007; Çakır, 2011; Çobanoğlu, 2013; Çobanoğlu, 2013: Bozkurt-Özgüzel, 2019) konunun farklı yönleriyle henüz yeterli ölçüde incelenmediği de dikkati çekmektedir. Bu bakımdan, halk felsefesinde göç ve kültürel sembolizm bağlamında göçün yansımaları üzerinde gerçekleştirilecek yeni çalışmalar, göç ve folklor ilişkilerinin, göçün her türlü folklor tür ve süreçlerindeki görünüm biçimlerinin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacaktır.

Göçün birey ve toplum yaşamında, hafızasında, psikolojisinde bıraktığı etkiler, halk anlatılarında da kendisine geniş yer bulmasını sağlamıştır. Mitolojik anlatılardan başlamak üzere anonim halk edebiyatı nesir türlerinde, halk anlatılarında göç konusu, destanlar, efsaneler, masallar, halk hikâyeleri gibi mensur türler içinde sık ve yoğun olarak görülmektedir. Bu doğrultuda halk anlatılarında; mitolojik metinlerde, destanlarda, halk hikâyelerinde, masallarda göç konusu hakkında çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Gençosman, 1972; Alptekin, 2012; Abbasov, 2012; Ağaverdi, 2012; Arvas, 2012; Dağı, 2012; Duymaz, 2012; Gönen, 2012; Keser, 2012; Gökşen, 2012; Keser, 2012; Öztürk, 2012; Yüksel, 2012; Akgün, 2015; Yaldız, 2015; Gümüş, 2019; Uslu, 2020;). Bu çalışmalar ile bunlarda ele alınan tür ve anlatılar dikkate alındığında; halk anlatılarında, özellikle destanlarda ve halk hikâyelerinde göç olgusunun yalnızca bir yerden başka bir yere gidiş anlamında yer değiştirme yüzeyselliğinde değil, kahramanın yolculuğu ve erginleşmesi süreçlerinde dikkat çekici boyutlarıyla karşımıza çıktığı görülmektedir. Aynı zamanda, halk hikâyelerine yansıyan göçerlik olgusunun Türklerin geleneksel yaşam biçimleri ve bunların izleriyle olan doğrudan ilişkisi de dikkat çekici boyutlardadır.

Göçün yansımaları, anonim halk şiirinde de yoğun biçimde karşımıza çıkmaktadır. Göç anlatılarının, yaşanan sıkıntıların, acıların anonim şiirlere, özellikle de ağıtlara, ninnilere ve bu bakımdan üst form olarak türkülere zengin biçimde yansımaları görülmektedir. Burada ister toplumun bütününü ilgilendiren toplu bir göç hadisesi olsun isterse de bir kızın evinden ayrılıp başka bir eve göçmesi olsun, folklorun iletişim biçimlerinden ağıt, ninni, türkü gibi formlara göçün türlü yansımaları gerçekleşmiştir. Bu bakımdan türkülerin, ağıtların ve ninnilerin bir kısmının adeta göç hikâyelerinin, anlatılarının şiir formundaki

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

aktarımları olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle göç ve gurbet, ölüm ve ayrılık, hasret ve özlem duygu ve temaları bu bağlamda halk müziği ve türküler içinde sıklıkla karşılaşılan unsurlardır. Türkülerde göçün yalnızca fiziki bir yer değiştirme olgusu şeklinde değil metaforik olarak ölümü karşılayacak biçimde de kullanıldığı görülmektedir. Burada kültürel belleğin, anıların birer hatırlatıcısı ve kod metinleri olarak anonim şiir formları olarak türkülerin, ağıtların, ninnilerin son derece dikkat çekici sözlü tarih, folklor ve edebiyat metinleri olarak edebiyat sosyolojisi ve psikolojisi açısından da önemli malzemeler sundukları dikkat çekmektedir.

Türkülerde ayrılık, gurbet, ölüm gibi temalar başta olmak üzere göç ve bağlantılı unsurların, anlatıların varlığı yoğun biçimde görülebilmektedir. Dadaloğlu'na atfedilen "Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri", aslında bir bütün halinde Asya'dan Anadolu'ya ve buradan da yine Anadolu'nun farklı bölgelerine göçün bir özeti niteliğindedir. Bu bakımdan her ne kadar değişip dönüşerek günümüze ulaşmış olsa da bu şiirde anlatılanlar, Türk göçer hayatına, yaşanan olaylara ve olay kahramanlarına yapılmış birer "geleneksel gönderme"dir. Uzun hava niteliğindeki bozlakların, barakların, Türklerin çeşitli boy ve aşiretlerinin göç yolculuklarının ve tarihlerinin önemli hafıza metinleri olduğu görülmektedir. Bu bakımdan türkülerin, ağıtların ve ninnilerin bir kısmının adeta göç hikâyelerinin, anlatılarının şiir formundaki aktarımları olduğu dikkati çekmektedir.

Yalnızca Türkiye sahasında değil diğer Türk topluluklarının anonim şiirlerinde de göçün son derece yoğun biçimde yer aldığı görülür. Örneğin, Kafkasya'nın en önemli göç güzergâhında bulunan Azerbaycan Türklerinin folklorunda bütünüyle göç üzerine kurgulanan *göç bayatıları* ayrı bir tür kategorisini oluşturmaktadır. Azerbaycan'ın Güney ve Kuzey olmak üzere ikiye ayrılmış olmasından, ayrıca Karabağ meselesi kapsamında yaşanan göçlerden kaynaklanan ayrılık, hasret, gurbet temalarının, Azerbaycan folklorunun ve müziğinin yüksek estetik değerleriyle bütünleşen bu bayatılarda oldukça belirgin olduğu görülür. Bu doğrultuda anonim halk şiirinde göç, türkülerde, ağıtlarda göç, göçün halk şiirine yansımaları konularında gerçekleştirilen çok sayıdaki çalışma (Gülüm-Ulusoy, 2008; Akman, 2012; Artun, 2012; Ay, 2012; Karaaslan, 2012; Karabulut, 2012; Kurt, 2012; Muradov, 2012; Özdemir, 2012; Parlak-Hacıoğlu, 2012; Yardımcı-Gülçiçek, 2012; Seçkin, 2016; Vural, 2017; Vural, 2018; Eser, 2019; Güray, 2019; Kurt, 2020; Söylemez, 2021; Karaman, 2022) dikkat çekicidir.

Âşıklık geleneği de göç olgusunun yoğun biçimde takip edilebildiği sahalardan biridir. Göç ve gurbet âdeta âşıklığın doğasında var olan bir olgudur. Âşık, hayatla yüzleşmek için göç eder, bu yolda olgunlaşır, göç, âşığın olgunlaşmasında özel bir yolculuktur. Bazen memleketine geri dönenler görülse de çoğu âşık bu yoldan geri dönemez. Âşıkların çok büyük bir kısmı, çeşitli sebeplerle memleketinden uzaklara göç etmiştir. Âşık göçlerinin birçok sebebi ve çeşidi vardır; bir âşık tek bir gerekçeyle göçebileceği gibi, âşığın göçmek için birden fazla nedeni de olabilir. Örneğin; bir âşık hem maddi sıkıntılarının etkisiyle hem de içindeki âşıklık dürtüsünün etkisiyle göçebilir. Âşıklar, sanatlarını ve bazen yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla başta Türkiye sınırları içinde, daha sonra Avrupa'da olmak üzere sanayileşmiş ve ekonomik olanakları geniş şehirlere göçler gerçekleştirmişlerdir. Tüm bunların yanında bir

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

âşık memleketinden zorunlu sebeplerle de ayrılmak zorunda kalıp zorunlu göçe tâbi olabilir. Âşık şiirinde göç unsurunun nasıl yer aldığı üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların (Özdemir, 2012 Güleç, 2012 Taşlıova, 2012) da gösterdiği gibi Dadaloğlu, Erzurumlu Emrah, Reyhânî, gibi zirve isimler de dâhil olmak üzere aşık şiiri içinde göç çok sık karşılaşılan bir konudur. Toplumu ilgilendiren her hususu işleyen âşıklar göçü de işlemiştir.

Âşıklık, kültürel göçlerden bizzat etkilenmiş, değişip dönüşmüştür. Âşıklığın kime ait olduğu, âşıkların nereden nereye "göç ettiği" meselesi bile tek başına göç ve gelenek ilişkisini yansıtır. Âşıklık, kültür değişmelerinden en çok etkilenen alanlardan biridir. Bu bağlamda, âşıklık geleneğinde, âşıkların göçmesi ve âşık şiirinde göç konusu üzerinde yapılan çalışmaların da zengin bir birikim oluşturduğu görülmektedir (Türkmen, 1982; Turan, 2003; Görkem, 2007; Özdemir, 2012; Taşlıova, 2012; Güleç, 2013; Dönmez Fedakâr-Gültekin, 2013; Şimşek Öksüz, 2017; Arı-Türkan, 2018; Güray-Karadeniz, 2019). Bununla birlikte, göçün yansımalarını Türk tasavvuf kültüründe ve edebiyatında da görmek mümkündür. Tasavvuf kültürünün baştan başa bir yolculuk olduğu ve bu anlamda tasavvufta göç konusunun çok yönlü ve dikkat çekici örneklerle karşımıza çıktığı görülmektedir (Güneş, 2012 Kaderli, 2012; Güneş, 2012; Olgunsoy, 2012; Xaveri, 2012; Yıldırım-İnal, 2012).

Göçün düşünce, dünya görüşü ve bilgi sistemleri açısından kültürle birlikte en yoğun biçimde etkilerinin takip edilebildiği bir başka alan da dildir. Göç ve dil, insanlık tarihinin başlangıcında ve seyrinde belirleyici iki temel ve benzer unsur olarak kabul edilmektedir. Türkçede *göç* sözcüğünün ve bu sözcükten türemiş biçimlerin Türk dil tarihinin çeşitli dönemleri boyunca oldukça geniş bir kavram alanına karşılık geldiği görülmektedir. Türk dilinde göçerlikle ilgili olarak kullanıldığı tespit edilen sözcüklere bakıldığında, örneğin göçün "küçük" bir unsuru olan çadırla ilgili söz varlığı, bu bağlamda oluşan sözcük, deyim ve söylemlerin dile yansımalarının zenginliği, dikkat çekicidir. Çadırla ilişkili söz varlığının her Türk boyundaki çeşitlenen yapısını dikkate aldığımızda oldukça geniş bir kavramsal alana karşılık geldiği anlaşılacaktır. Bu bağlamda, dilde, dil ürünlerinde, göçle ilgili sözcükler, göç jargonu, göç terminolojisi üzerine gerçekleştirilmiş olan çok sayıda çalışmanın varlığı dikkat çekmektedir (Yılmaz-Telci, 2010: Çakır, 2012; Çeribaş, 2012; Gökşen, 2012; Nazlı, 2012; Özçoban, 2012; Vagıfkızı Gulıyeva, 2012; Yıldırım, 2012; Güneş, 2016; Seçkin, 2016; Nişanyan, 2017; Türkmen Birlik, 2018; Bulut, 2021; Varol, 2021).

Bir milletin geleneksel dünya görüşünün, yaşam felsefesinin, inanç ve değerlerinin kısa ve çarpıcı bir şekilde bilgiye dönüştürülerek yeni nesillere aktarılmasını sağlayan atasözlerinde ve yine dünya görüşünün kalıplaşmış biçimleri olarak gündelik dilde türlü konuşma bağlamlarında çeşitli işlevlerle kullanılan deyimlerde de göç olgusuna rastlanmaktadır. Türk kültür tarihinde son derece yerleşik bir konumda bulunan göç ve göçerlik konusunun çeşitli boyutlarıyla atasözlerine ve deyimlere doğrudan veya dolaylı olarak çok sayıda yansıması bulunmaktadır. Atasözlerinde ve deyimlerde göç olgusunun bütün Türk dünyası atasözlerinde fakat özellikle yakın dönemlere kadar göçerevli kültürün izlerini yoğun bir şekilde yaşatan Türk topluluklarının, örneğin Kırgız Türklerinin atasözlerinde ve deyimlerinde daha canlı bir şekilde yaşadığı görülmektedir. Ayrıca göç söylemli bazı ata-

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

sözü ve deyimlerin Türk dünyası genelinde ortaklıkları da dikkat çekicidir. Bu doğrultuda Azerbaycan, Türkmen ve Türkiye Türkçesindeki göç ve göç temelli konuları içeren atasözlerinin içerik bakımından benzer kavramlar etrafında biçimlendiği de dikkati çekmektedir. Göç, konup göçmek, komşuluk, oba, el/il, deve, yayla ve ilişkili çok sayıda unsur atasözü ve deyimler içinde farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır (Demir, M., 2012; Kulamshaev, 2012; Yücel Çetin-Bayraktar, 2017).

Göçmenin ve göçerevliliğin en temel sebepleri arasında ekonomi, iktisat vb. yer alır. İnsanların bir yerden bir yere taşınmasındaki en büyük etkenler olarak temel ihtiyaçlarını karşılama, yeterli kaynaklara ulaşabilme ve varlıklarını sorunsuz bir biçimde sürdürme eğilimleri, göçün halk ekonomisi ve iktisadı bağlamında da incelenmesini gerektirmektedir. Günümüzde göçer vaziyette yaşamanın izlerinin sosyal ve toplumsal hayatta dikkat çekici örnekleriyle karşılaşılabilmektedir. Özellikle yayla göçlerinin bazı bölgelerimizde halen devam ettiği ve bunlar içinde çok sayıda inanç ve ritüelin halen dikkat çektiği görülmektedir. Göçer kültürün günümüzde yaşattığı -başta hayvancılığa bağlı olmak üzere- çeşitli ritüeller, inançlar, ekolojik bilgi kapsamındaki unsurlar, Türklerin Asya'dan Anadolu'ya ve buradan da yüzyıllarca farklı bölgelere taşınan kültür, inanç ve yaşam biçimlerinin arkaik niteliklerini yansıtan köklere sahiptir. Pek çok bölgedeki yaylak-kışlak olgusu da bu çerçevede değerlendirilebilir.

Göçebelik, konargöçerlik, yarı göçerlik, yaylacılık vb. unsurlar ile bunlara bağlı inanç, gelenek ve ritüeller Türk göçer kültürünün günümüzde Anadolu'ya yansıyan uzantılarıdır. Bununla birlikte Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaşayan son göçerler olarak Çepniler, Yörükler ve özellikle Sarıkeçili Yörükleri ile tarihî süreçte ve günümüzde kültürlerinin içerdiği çok kapsamlı göç ve göçer unsurları da göç, kültür ve folklor ilişkileri bağlamında çokça çalışılmış konular olmuştur. Bu kapsamda göç ve folklor ilişkilerine odaklanan çalışmaların bir kısmında göçle ilgili genel konuların, göçerliğin, Türk dünyası göçer topluluklarının, göçlerin Türk kültür tarihine etkilerinin ele alındığı görülmektedir (Kutlu, 1992; Dulkadir, 1993; Ögel, 2000; Cin, 2004; Koçak, 2006; Özdemir-vd, 2010; Telci, 2010; Aghdam, 2011; Aksoy, 2012; Aköz, 2012; Arslan, 2012; Köse-Uzun, 2012; Kuruca, 2012; Önal-Dursun, 2012; Şimşek Umaç, 2012; Yaldızkaya, 2012; Yüksel, 2012; Tuztaş Horzumlu, 2015; Akay, 2017; Büyükşahin, 2017; Kabataş Çetin, 2017; Aydoğmuş, 2018; Baysal, 2019; Kuruca-Ak, 2019; Öter, 2019; Yüksel, 2019; Deveci, 2020; Ersoy, 2021).

Göçlerin en erken dönemlerden itibaren belirli inançlar ve ritüeller birlikteliğinde gerçekleştirilmesi, göç ve folklor ilişkilerinin en güçlü ve canlı dinamikleridir. İnanç ve ritüellerle örülü, dolayısıyla folklor odağında gerçekleşen bu göçlerin her boyutunda karşılaştığımız türlü içerik ve olgular, folklor ve göç ilişkilerinin yansımalarını içerir. İnsanlığın en eski yaşamsal ve kültürel davranış biçimlerinden biri olan göç etrafında oluşan çok sayıda inanç, ritüel, uygulama, eylem ve söylem bulunmaktadır. Bunların estetik boyutlarıyla folklorun kapsamına giren çok sayıdaki örneği, folklor ve göç ilişkisinin temel yansımalarını ifade etmektedir. Bu yönüyle göç, inanç ve ritüel ilişkileri yalnızca fiziki göç, yayla göçü vb. anlamında değerlendirilemeyecek ölçüde geniştir. Göçlerin kendisinin de bir ritüel olarak icra edilmesi, kişinin ölümü anlamında öteki dünyaya göçü kapsamındaki çok sayıda inanç ve ritüel de bu çerçevede dikkat çeken oluşumlardır. Bu ve benzeri konuların da çeşitli çalış-

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

malar kapsamında incelenmiş olduğu görülmektedir (Büyükokutan, 2012; Çalışkan, 2012; Kayabaşı, 2012; Köse-Uzun, 2012; Kumartaşlıoğlu, 2012; Kutlu-Yıldırım, 2012; Olgunsoy, 2012; Şahin, 2012; Örnek, 2015; Kabataş Çetin, 2017; Selçuk, 2017; Sağır, 2021).

Göç yaşam biçimlerini, yaşam alanlarını ve yapıları doğrudan etkiler. Göçe bağlı yaratılan olgular arasında mutfak kültürü, müzik ürünleri, icraları ve müzik aletleri, geleneksel dans ve oyun kültürü, giyim kuşam ve süslenme, taşıtlar, görsel ve maddi ürünler vb. unsurlar da oldukça çeşitlidir. Bir toplumun müzik kültürünün, oyunlarının ve danslarının önemli bir kısmının içinde göçlerin etkin olduğu ve bu unsurların bir kısmının bütünüyle göç olgusuyla şekillendiği dikkati çekmektedir. Bu geniş etkileşim unsurlarından yalnızca bir alt alan olarak müzik aletleri, enstrümanlar üzerinden toplumların göç yollarını, kültürel etkileşimleri bulmak mümkündür. Göçün müzik aletleri üzerinden takip edilebildiğine yönelik bulgular, göçün etnomüzikoloji ve folklor ilişkileri kapsamında da dikkat çekici bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Kimlik ve müzik arasındaki doğrudan ilişkileri, göç unsurunun şekillendirici etkileri bağlamında pek çok saha ve örnek üzerinden değerlendirmek mümkündür. Bu kapsamda müzik ve göç ilişkileri üzerinde çok sayıda çalışmanın gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir (Tan; 1987: Türkmen, 2010; Çerezcioğlu, 2010; Coşkun, 2012; Çevik, D. B., 2012: 25-50; Çevik, 2012; Demir, 2012; Doğuş Varlı, 2012; Ekici, 2012; Ersoy, 2012: Kapancıgil, 2012; Şenel, 2014; Çevik, 2016; Çevik, D. B., 2016; Göher Vural, 2017; Şahin, 2018; Göksel Erdal, 2019; Doğuş Varlı, 2020; Çevik, 2016; Şengül, 2016; Şen-Şen, 2018; Kaptan, 2019; Küçükebe, 2019; Öğüt, 2019; Değirmencioğlu, 2020; Demir, 2020; Kaya-Bağı, 2021; Usta, 2021).

Bu bakımdan göç olgusunun, insan yaşamının ve üretimlerinin diğer pek çok alanına olduğu gibi müziğe, geleneksel danslara ve oyunlara da yansımaları görülmektedir. Geleneksel dansların göçle ilişkisi ve bir geleneksel dansın yayılım alanları üzerinden aslında bir topluluğun ve taşıdıkları kültürün göç yolculuğunun da takip edilebildiğini gösteren çok sayıda örnek bulunmaktadır. Toplumların kültürel kimliklerinin önemli temsil alanları arasında yer alan müzik gibi geleneksel dans, tiyatro ve oyun unsurları ile kıyafetleri üzerinde göçün son derece biçimlendirici bir tesirinin olduğu görülmektedir (Çerezcioğlu, 2010; Temur, 2011 Biber-Kaplan, 2012; Coşkun, 2012; Ekici, 2012; Özbilgin, 2012; Özdinçer, 2012; Özbilgin-Küçük, 2014; Şenel, 2014; Şengül, 2016; Atlı, 2017; Demirel Akgül, 2017; Şahin, 2018; Yiğit, 2018; Göksel Erdal, 2019; Kapancıgil, 2019; Küçükebe, 2019; Uygur, 2019; Değirmencioğlu, 2020; Kıran-Kaplan, 2020; Kaya-Bağı, 2021; Şen-Şen, 2021; Usta, 2021).

Göçerlik, göç, maddi kültür unsurlarına, mutfak kültürüne, eşyalarına, yemeklere, halılara, kilime, süsleme unsurlarına vb. yansıdığından, maddi kültür, yerleşim yerleri, yerleşim türleri, dokuma vs. konuları üzerinde de çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan göç ve folklor ilişkilerini ve etkileşimlerini geniş bağlamlarda takip edebildiğimiz alanlar olarak maddi ve görsel kültür ürünleri son derece yaygın ve geniş bir birikime karşılık gelmektedir (Kahvecioğlu Sarı, 2012; Kocaadam, 2012; Koyuncu-Genç, 2012; Soysaldı-Balkanal, 2012; Dalaman, 2014; Adıyeke, 2017; Danışman, 2017; Yıldız Ayyıldız, 2017; Işkın, 2021).

Göç kapsamında tüm değişim ve dönüşümler, tarihî ve kültürel hatıralar, değerler, gelenekler, kültürün hafızasında korunarak yeni bağlamlarda değişip dönüşerek yaşamaya devam

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

eder. Örneğin, bir canlı ve vasıta olarak günümüzde başta turizm amaçlı bazı faaliyetlerle yaşatılmaya çalışılmakla birlikte yerleşik hayatın, teknolojinin ve küresel alışkanlıkların tetiklediği hayat şartları karşısında gittikçe kaybolmaya yüz tutmuş bir sembol olarak dikkat çeken deveyi kültürel sembolizm bağlamında derinlemesine incelediğimizde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Mitik dönemden günümüze kadar zihinsel ve kültürel Türk kimliğinin şekillenmesinde ve anlam kazanmasında önem taşıyan temel kodlardan biri olan deve sembolünün göçün ve göçerliğin ifade edilişindeki ana motiflerden göçteki temel araçlardan biri ve ayrıca Anadolu'daki göçerevli kültür içinde yaşayanların hayat tarzı ve zihinsel-kültürel üretimleri bağlamında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan ilk bakışta basit bir kültürel olgu olarak değerlendirilebilecek devenin göç ve kültür etkileşimleri bağlamında arkaik ve çağdaş, art ve eş zamanlı olarak derinlemesine analiz edildiğinde, çok yönlü bir sembol şeklinde belirdiği anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda; göçün kültüre olan etkilerini ve şekillendirici yerini pek çok unsur üzerinden değerlendirmek mümkün olmakla birlikte burada yalnızca deve ve onun yansımaları üzerinde kısaca durulabilir. Türk göçer kültürü kapsamında deve etrafında şekillenmiş ve anlam kazanmış olan zihinsel tasarımlar, Türk sözlü edebiyatında köken mitine ilişkin inançların, göç ve göçerlik olgusuna ilişkin sosyal hayat ve algısının, cesaret ve gücün, göçerevli kültür içinde güzel veya sevgilinin, bireysel veya toplumsal eleştirinin, ayrılık, gurbet ve hasret duygularının, sanat ve estetiğe ilişkin endişenin, eğlence ve hoş vakit geçirmenin ve daha buna benzer türlü unsurların, farklı duyguların ve düşüncelerin yansıtılmasında devenin, temel ifade ve aktarım vasıtası olarak kullanılan temel sembollerden biri olduğunu göstermektedir (Arslan, 2012: 113-119). Örneğin, "deve oyunu" ya da "deve güreşi" olarak değerlendirilen olguların derin yapısal ve işlevsel analizleri yapıldığında, buradaki her türlü inanç, davranış ya da kaçınmanın kökeninde göçlerin, göçe dair geleneksel felsefenin, inanç ve ritüellerin kültürel bellek bağlamındaki kültür ve folklora yansımalarının izlerinin takip edilebilmesinin mümkün olduğu dikkati çekmektedir (Temur, 2011; Çalışkan, 2012; Atlı, 2017; Yiğit, 2018; Uygur, 2019).

Göçün değişip dönüşen medya araçları üzerinde de çeşitli tesirleri olmuş ve buralardaki yapımlarda folklor unsurlarına göç bağlamında sıklıkla rastlandığı görülmüştür. Bu kapsamda göçün folklor kapsamında, üretim ve tüketim faaliyetleri bağlamında kültürel değişim odağında görsel sanatlara, tiyatroya ve özellikle de sinemaya yansımalarımı ortaya koyan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Erkılıç, 2008; Güral, 2008; Pişkin, 2010; Özdemir, 2012; Güçhan, 2014; Bulunmaz-Osmanoğlu, 2016; Osmanoğlu, 2016; Uğur, 2016; Zengin Çelik-Tezcan, 2017; Görgün, 2018; Karakışlak, 2018; Balcı Gülpınar, 2020; Gürdaş, 2021; Mertol-vd, 2021; Tan, 1987; Erkılıç, 2008; Pişkin, 2010; Osmanoğlu, 2012; Özdemir, 2012; Güçhan, 2014; Kayapınar, 2015; Uğur, 2016; Zengin Çelik-Tezcan, 2017; Görgün, 2018; Karakışlak, 2018; Bulunmaz-Osmanoğlu, 2019; Güral, 2019; Gürdaş, 2021; Mertol, 2021).

Bununla birlikte göç ve kültür ilişkilerinin modern dönem sanat ve edebiyat tür ve ürünlerine de yansıdığı, bu çerçevede oluşturulan eserlerin köklerini göç ve folklor etkileşimlerinden aldığını belirtmek mümkündür. Şiirde, romanda, tiyatroda, sinemada, diğer türler içinde göç ve unsurlarına çokça rastlamak mümkündür. Başta Karabağ, Doğu Tür-

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

kistan, Ahıska ve Kırım Türkleri olmak üzere tarih boyunca Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde çeşitli Türk toplulukların yaşadıkları zorunlu göç ve sürgünlerin, çekilen acıların ve görülen eziyetlerin edebiyata yansımaları, yine zorunlu göç faaliyetleri olarak mübadele ve muhaceret olayları, Bulgar, Çerkez, Boşnak, Makedon vb. göçlerin yansımaları, mübadele ve muhaceretin sosyolojik psikolojik etkileri, edebî-kültürel değişim ve dönüşümlere yansımaları, göç anlatıları vb. konular, çok çeşitli çalışmalar içinde ele alınmıştır. Göç çalışmaları içinde sayıca en yüksek orandaki bu çalışmalar (Zafer, 2001; Ertul, 2006; Görkem, 2006; Kolukırık, 2006; Yapıcı Kaderli, 2008; Pala Güzel, 2009; Asma, 2010; Çerezcioğlu, 2010; Kemper, 2011; Kolukırık, 2011; Alışova Demirdağ, 2012; Aliyeva, 2012; Arslan, 2012; Arslan, İ., 2012; Aydın, 2012; Ayışığı, 2012; Çevik, 2012; Çevik, Z., 2012; Ersoy, 2012; İnan, 2012; Kaderli, 2012; Muradov, 2012; Nematova, 2012; Şenesen, 2012; Üner, 2013; Dalaman, 2014; Özbilgin-Küçük, 2014; Şenel, 2014; Tuztaş Horzumlu, 2014; Akgün, 2015; Amanjolov, 2015; Güner Dilek, 2015; Kavaf, 2015; Örnek, 2015; Özdemir, 2015; Tan, 2015; Coşar, 2016; Hasanoğlu, 2016; Kaya, 2016; Şengül, 2016; Tek, 2016; Adıyeke, A. N., 2017; Aktın, 2017; Asgerzade, 2017; Günaydın, 2017; Genç, 2017; Maden, 2017; Özdemir, 2017; Selçuk, 2017; Yılmaz, 2017; Atalay, 2018; Atasayar, 2018; Mişkiniene, 2018; Tek, 2018; Aydın, 2019; Eser, 2019; Göksel Erdal, 2019; Gücüyener, 2019; Karadağ, 2019; Küçükebe, 2019; Değirmencioğlu, 2020; Karaoğlu, 2020; Kıran-Kaplan, 2020; Uslu, 2020; Alışova D., 2021; Söylemez, 2021; Şen-Şen, 2021; Varol, 2021; Karagöz, 2022) günümüzde de artarak devam etmektedir.

Göçlerin mizah kültürüne de yansımaları olmuştur. Göç olgusunun mizah dergilerine yansımaları (Yumurtacı-Duygu, 2018), mübadele sonucunda gerçekleşen göçlerin mizaha yansımaları (Çakmak, 2017; Firindioğlu Yılmaz, 2017), iç göçlerin (Balcı Gülpınar, 2020) ve Rus vb. dış göçlerin (Üçgül, 2018) başta sinema ve karikatür olmak üzere mizaha yansımaları, Yörük tipi ve mizahi özellikleri (Ayva, 1999; Abalı, 2016; Çıblak Coşkun-kırmızı, 2016; Sakaoğlu, 2020) gibi konuların incelendiği bu çalışmaların sayısını arttırmak mümkündür. Göç gibi ciddi bir olgunun ve buna bağlı travmaların mizah alanına yansıtılarak hafifletilmeye çalışılması, bu çerçevede çeşitli mizahın türlerine ve işlevlerine, özellikle de trajikomedyaya, kara mizaha ve daha genel anlamda folklorun işlevlerine başvurulması oldukça ilginçtir.

Kültürün göç ile taşınan ve etkileşime girerek değişip dönüşen bir nitelik taşıması nedeniyle göç, kültür, değişim ve dönüşüm, koruma vb. ilişkiler çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalara konu olmuştur (Çakır, 2012; Kutlu-Yıldırım, 2012). Yine, çeşitli nedenlerle Türkiye'den yurtdışına taşınarak başta Almanya, Belçika, Fransa, ABD, Kanada olmak üzere çeşitli ülkelerde yaşayan Türklerin yaşadıkları kültürel uyum sorunları, değişimler ya da bu kapsamda inançta, kültürde, dilde yaşanan etkileşimler, kültürel tercihler ya da dönüşümler, anlatılar da folklor ve göç ilişkileri kapsamında dikkat çeken önemli araştırma alanlarından birini oluşturmaktadır (Öztürk, 2001; Kemper, 2011; Ötken, 2012; Genç, 2017; Göher Vural, 2017; Yardımcı-Gülçiçek, 2012; Korkmaz, 2021; Karaman, 2022) ancak bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu açıktır. Ayrıca göç, tarihsel gelişmeler, kültürel değişim ve dönüşümler odağındaki çalışmaların (Polat, 2004; Koçak, 2006; Çakır, 2011; Ötken, 2012;

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Söylemez, 2012; Çobanoğlu, 2013; Tacoglu-vd., 2016; Yazıcı, 2016; Yılmaz, 2016; Kaymal, 2017; Demirer, 2018; Kıral Ucar-vd., 2018; Erol, 2021; Korkmaz, 2021) da zayıf kaldığı görülmektedir.

Bütün bu çalışma ve değerlendirmelerin de gösterdiği gibi göç tek boyutlu bir olgu değildir. Göç konusu günümüze kadar her ne kadar çok sayıda çalışmada ele alınmış olsa da benzer konuların farklı ilişki ve etkileşimler odağında, yeni kuram ve yaklaşımlarla incelenmesi gerekmektedir. Böylece, göç ve folklor ilişkilerinin çok boyutluluğu her yeni çalışmada hem daha iyi anlaşılacak hem de yeni yaklaşımlara ve konulara kapı aralayacaktır.

Göç ve folklor ilişki ve etkileşimleri bağlamında çerçeve bir sınıflandırma

Göç, kültürün pek çok alanındaki etkilerine bağlı olarak folklor tür ve metinlerine de sıklıkla yansımış bir olgudur. Bu bakımdan göçün folklor çalışmaları bağlamında çalışıldığı ve çalışılabileceği temel alanlarından hareketle genel bir sınıflandırma denemesi yapmak mümkündür ve de gereklidir. Bu çerçevede şöyle bir sınıflandırma önerilebilir:

1. Göçle ilgili genel konular, gündelik hayatta göç, kültür, folklor ve göç ilişkileri
   - 1.1. Göçerlik, göçebelik, yarı göçebelik, Yörüklük-Yörükler, yaylak-kışlak hayatı, otçu göçü vb.
   - 1.2. Halk ekonomisi ve iktisadı bağlamında göç
   - 1.3. Halk sağlığı bağlamında göç
   - 1.4. Halk baytarlığı bağlamında göç
   - 1.5. Halk meteorolojisi bağlamında göç
   - 1.6. Halk felsefesinde, düşüncesinde ve geleneksel yaşam biçimleri bağlamında göç
   - 1.7. Tasavvuf felsefesinde göç
2. Göç dili ve edebiyatı
   - 2.1. Göçle ilgili sözcükler ve göç jargonu
   - 2.2. Göçerlerin ağız ve dil hususiyetleri
   - 2.3. Mübadele, muhaceret ve sürgün olaylarının kültür, folklor ve edebiyata yansımaları bağlamında göç ve folklor ilişkileri
3. Türk dünyası folkloru, edebiyatı ve göç
   - 3.1. Kırım Türkleri ve göç
   - 3.2. Ahıska Türkleri ve göç
   - 3.3. Azerbaycan Türkleri, Karabağ ve Göç
   - 3.4. Doğu Türkistan (Uygur) Türkleri ve Göç
4. Göçün halk kültürü ve folklor ürünlerine yansımaları
   - 4.1. Halk edebiyatı ürünlerine yansımaları bağlamında göç

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

4.1.1. Göçün anlatmaya dayalı eserlere yansıması

4.1.1.1. Mitoloji ve mitoloji odaklı türler ve göç

4.1.1.2. Destanlar ve göç

4.1.1.3. Efsaneler ve göç

4.1.1.4. Masallar ve göç

4.1.1.5. Halk hikâyeleri ve göç

4.1.1.6. Fıkralar ve göç

4.1.1.7. Kişisel deneyim anlatıları ve göç (göç anlatıları)

4.1.2. Göstermeye dayalı/seyirlik türlere yansıması

4.1.2.1. Köy seyirlik oyunları ve göç

4.1.2.2. Geleneksel tiyatro (Karagöz, Meddah, Ortaoyunu vb.) ve göç

4.1.3. Konuşmaya dayalı türlere yansıması

4.1.3.1. Atasözleri ve göç

4.1.3.2. Deyimler ve göç

4.1.3.3. Bilmeceler ve göç

4.1.3.4. Tekerlemeler ve göç

4.1.3.5. Alkışlar, kargışlar ve göç

4.1.4. Türk halk şiiri kapsamında göç

4.1.4.1. Anonim halk şiirinde (ağıt, türkü, mâni, ninni vb.) göç

4.1.4.2. Âşık tarzı Türk halk şiirinde göç

5. Göçün maddi, görsel ve işitsel kültür unsurlarına yansımaları

5.1. Barınma, yerleşme, taşınma kültürü (çadır, deve, koyun vb.) ve göç

5.2. Mutfak kültürü ve göç

5.2.1. Yiyecek-içecek türleri ve göç

5.2.2. Kap-kacak ve göç

5.2.3. Pişirme-saklama teknikleri ve göç

5.2.4. Yiyecek, içecek ve sofra kültürüne bağlı inanç, gelenek ve ritüeller ve göç

5.3. Dokuma, işleme kültürü (halı, kilim, süsleme, dikiş, örme, dokuma teknikleri, motifler vb.) ve göç

5.4. Geleneksel halk dansları ve göç

5.5. Müzik kültürü ve göç

5.6. Giyim, kuşam, süslenme ve göç

6. Göçün halk inançları ve ritüelleri bağlamında folklora yansımaları

6.1. Doğa, takvim ile ilgili inançlar ve göç

6.2. Halk inançları, halk düşüncesi, felsefesi ve halk dini (inançlar ve ritüeller) ve göç

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

7. Kültürel etkileşim, değişim ve dönüşümler, kültür endüstrisi ve medya ilişkileri bağlamında göç
   7.1. Yeni medya ortamları ve göç
   7.2. Sinema ve göç
   7.3. Resim ve göç
   7.4. Heykel ve göç
   7.5. Çağdaş müzik ve göç
   7.6. Göç turizmi
   7.7. Müzecilik, kültürel koruma yaklaşımları, SOKÜM ve göç
   7.8. Kültür ekonomisi, endüstrileri ve göç.

Sınıflandırmadaki her bir alan için göç olgusu ve kültüre-folklora yansıması en az iki boyutlu düşünülmelidir. Bunlardan ilki, göçün bir tema olarak bu kültürel ürünleri etkilemesidir. Diğeri ise göç ile gerçekleşen kültürler arası etkileşimin getirdiği etki, değişim ve dönüşümlerdir. Sonuçta göç olgusunun bu iki boyutu ve yansıması bir bütün olarak kültürel ürünleri biçimlendirmekte, değiştirip dönüştürmektedir. Burada elbette ki tamamlanmış bir tasniften söz etmek mümkün değildir. Yapılacak yeni çalışmalarla eksik olduğunu bildiğimiz bu tasnif denemesi daha nitelikli bir hâle getirilecektir. Ayrıca, burada bir tasnif maddesinin bütünüyle diğer maddelerden kesin çizgilerle ayırt edilmesinin mümkün olmadığını, tasnif maddelerinin geçişkenlik özelliklerinden dolayı birden fazla grubu ilgilendirebileceği ve buradaki sınıflandırmanın konuyu daha iyi anlayıp kuramsal bir zeminde incelemek üzere hazırlanacak çalışmalara katkı sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir taslak olduğunu özellikle vurgulamak gerekmektedir.

Sonuç

Göç, birey ve toplum üzerinde bıraktığı etkiler üzerinden bireyin ve insanın üretip aktardığı bir olgu olarak kültüre ve onun önemli ve estetik bir boyutunu temsil eden folklor ürünlerine de doğrudan yansımaktadır. Bu bakımdan göç, her türlü folklor yaratması içinde etkilerini görebildiğimiz oldukça baskın bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Göç ve folklor ilişkilerinin çok boyutlu ve her alanda hissediliyor olmasının başlıca nedeni hem göçün hem de folklorun disiplinlerarası temelleridir. Bir diğer ifadeyle göç de folklor da sosyolojik, psikolojik, sosyal psikolojik, teolojik, antropolojik temelleri ve boyutları olan çalışma alanlarıdır. Bu yönüyle göç ve onunla gelen her türlü unsur inançları, inanç eylemlerini (ritüelleri), inanç söylemlerini, davranışları, yemekleri-mutfağı, giyim-kuşamı etkileyen bir yapıya sahiptir. Folklor da bütün bunların toplamı ve ayrı ayrı bunların şekillendirdiği bir alan olduğu için göç ve folklor arasında kopmaz bir bağ söz konusudur.

Kültür, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına yönelik geliştirilen her türlü işlevsel ve estetik formu bünyesinde barındırarak geliştirir, değiştirir, dönüştürür. İnsan ihtiyaçlarının başta işlevsel ardından ise estetik boyutlar kazandırılmış örnekleri olarak bütün folklor türleri, süreçleri ve metinleri de bu bağlamda göçten etkilenmiş, göçle biçimlenmiştir. Kültür ve onun

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

estetik yansımalarını içeren folklor ve yine dil, bütünüyle iletişimdir. Göç; bireylerin yeni bağlamlarla, toplumlarla, kültürlerle iletişime ve etkileşime girmesini beraberinde getirdiğinden, kültür, folklor ve göç arasında doğrudan ilişki ve etkileşimler vardır. Göç hem hedef kültürü hem de ana kültürü değiştirip dönüştüren bir olgudur.

Türklerin göç tarihleri, anlatıları, inançları, eylem ve ritüelleri, üretim tüketim faaliyetlerine bağlı her türlü olgu, maddi kültür unsurları, mutfak kültürü ve müzik kültürü göçten etkilenmiş, göç olgularını yansıtan içeriklere, motiflere sahip olmuştur. Bu durum, insan ve kültürün gündelik yaşam, inanç, ritüel ve her türlü alandaki etkileşimlerinin sonuçlarının ve örneklerinin toplamından başka bir şey olmayan folklorun da göç olgusuyla yakın ilişki ve etkileşimlerinin de temelini oluşturmaktadır. Bu bakımdan folklor tür ve metinlerinin biçimlenmesinde, değişip dönüşmesinde, göç olgusunun son derece büyük etkileri söz konusudur. Bireyi ve toplumu her yönüyle etkileyen ve biçimlendiren bir yaşam biçimi olarak göç ve göçerlik, yarı göçerlik, göçerevlilik, geçmişten günümüze etkilerini tüm alanlarda olduğu gibi folklor türlerinde ve iletişim biçimlerinde, halk yaşantısında ve inançlarında varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Dahası göçen bireylerin yeni bağlamlarda başta içe kapalılık olmak üzere çeşitli nedenlerle kültürü daha muhafazakâr bir biçimde koruyarak yeni nesillere aktardığı bilinmektedir. Bu durum, göç ve kültür arasındaki çok boyutlu ilişki ve etkileşimlerin hem en önemli biçimlendiricisi hem de yansımaların odağındaki etkendir.

Göç, bir yaşam biçimi olmakla birlikte onun bir yaşam biçim, yani kültür ve gelenek haline dönüşmesinin nedenleri de yine insan ve insanın temel ihtiyaçları kaynaklıdır. Bu bakımdan göç hem başlı başına bir "gelenek" olarak hem de içinde barındırdığı çok yönlü olgu, inanç, değer, unsur, eylem, söylem unsurları bakımından gelenekler toplamı olarak parçadan bütüne, bir kültür alanı olarak folkloru hem doğurup biçimlendiren hem de folklordan etkilenerek yeni gelenek alanları, değişim dönüşümlerle varlığını bütünleyerek sürdüren, tüm bu özellikleriyle de folklorun en önemli biçimlendiricilerindendir. Bu bakımdan göç ve folklor ilişkileri dediğimizde aslında sınırlarını belirlemenin güç olduğu bir "sınırsızlıktan" da söz etmiş oluyoruz. Bununla birlikte bu çalışmamızda, söz konusu "sınırsızlığın sınırlarını", ana hatlarıyla da olsa belirlemeye çalıştık. Yine de folklor ve göç ilişkileri kapsamında sınırları çizilemeyecek genişlikte zengin bir literatürün varlığı ile bunların değerlendirmenin daha geniş ve kapsamlı çalışmalar içinde söz konusu edilebileceğini özellikle vurgulamak yerinde olacaktır.

Göçün Türk tarihi ve kültüründeki kuşatıcı ve belirleyici özgül ağırlığı, bu alandaki malzemelerin çokluğu, zenginliği ve derinliği, pek çok çalışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan göç ve folklor odaklı çalışmaların oldukça geniş bir literatüre karşılık geldiği görülmektedir. Bu çalışmalardaki konuların ve içeriklerin belirlenerek söz konusu çalışmaların genel bir sınıflandırmaya tâbi tutulması gerekmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'de göç ve folklor temalı gerçekleştirilen çalışmaların literatürdeki genel durumunu belirleyebilmek amacıyla hazırlanan bu çalışmanın muhtemel eksiklik ve/veya yanlışlarının, konu hakkında yapılacak nitelikli çalışmalarla giderilmesi yararlı olacaktır.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Research and Publication Ethics Statement:

This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Contribution rates of authors to the article: The author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazar % 100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Abbasov, E. (2012). Köroğlu destanında göç semantemi. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 3-7.

Adıyeke, A. N. (2017). Girit muhacirlerinin terk-i mal etmelerine dair. *Geçmişten günümüze göç* (II. Cilt), (Osman Köse, Ed.) Canik belediyesi kültür, 1107-1121.

Adıyeke, N. (2017). 19. Yüzyılda yolculuk durakları: Hanlar, dükkânlar ve diğer mekânlar. *Geçmişten günümüze göç*, (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik belediyesi kültür, 2127-2132.

Aghdam, A. A. (2011). Göç ve yol: Modern çağın Oğuz göçebeleri Kaşkaylar. *Cıepo 6. Ara Dönem Sempozyumu* (14-17 Nisan 2011 Uşak) Bildirileri, Uşak Üniversitesi, 39-47.

Ağaverdi, H. (2012). Oğuz eposunun ata sözü varıyantında göç konsepti: Arkaik ritüel ve sosyal boyutları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 29-36.

Akay, T. (2017). Kafkas göçlerinin Türk at varlığına ve ırklarına etkisi. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, 2141-2153.

Akgün, A. (2015). Edebiyatımızda göç ve göçmen edebiyatları üzerine bir değerlendirme. *Göç Dergisi*, 2(1), 69-84.

Akman, M. (2012). Erzincan türkülerinde göç kavramı. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 45-52.

Aköz, Alaattin (2012). Yerleşik hayatta bir yayla geleneği: Döllük (Karamanyeşildere örneği). *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 53-57. Aksoy,

H. (2012). *Göçebelikten yerleşikliğe geçiş sürecinde sosyo-kültürel bağlamda Sarıkeçili Yörükleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aktın, K. (2017). Sinop'a 1924'te göç eden mübadil aileler ile bir sözlü tarih çalışması. *Geçmişten günümüze göç* (II. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 1187-1206.

Alışova Demirdağ, E. (2021). Azerbaycan göçmenlerinin (qaçqın) manilerine yansıyan Karabağ. *Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi* (IJVUTS), 3 (5), 39-55.

Aliyeva, M. A. (2012). Azerbaycan göçmenlik bayatıları ve Karabağ harayı. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 71-85.

Alptekin, A. B. (2012). Türk halk hikâyelerinde (Kerem ile Aslı, Şah İsmail ile Gülizar, Hurşit ile Mahımihri, Cihan ve Abdullah) göç. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 86-96.

Amanjolov, A. S. (2015). Semey eyaletinde yaşayan Gagauzlardan kaydedilmiş folklor metinleri. (B. Hünerli, Akt.) *Turkish Studies*, 10/8, 1383-1394.

Arı, B.-Türkan, H. K. (2018). Karacaoğlan'da göç. *Karadeniz*, 39, 30-45.

Arslan, İ. (2012). 1923 Türk-Yunan zorunlu nüfus göçü 'mübadele' üzerine bir değerlendirme. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 104-112.

Arslan, M. (2012). Türk halk edebiyatında göç ve göçerliğin sembolü olarak deve. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 113-119.

Artun, E. (2012). Çukurova ağıt söyleme geleneğinde 'gelin göçürme ağıtları'. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 120-147.

Arvas, A. (2012). Türk destanlarına yansıyan göç olgusuna genel bir bakış. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 5 (10) (Balkan Özel Sayısı-I), 215-226.

Asgerzade, L. (2017). Karabağ savaşı, göç ve edebiyat. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür,1587-1594.

Asma, B. (2010). Türk halk edebiyatı ve Rus edebiyatı etkisiyle Kırım Türk-Tatar edebiyatında göç kavramı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3 (6), 34-44.

Atalay, İ. (2018). Ovakent Özbek göçmenlerinde kültürleşme düzeyleri. *Göç Dergisi*, 5 (2), 145-174.

Atasayar, T. (2018). *1923'ten günümüze Türkiye'ye yapılan göçler ve kültürel etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atlı, S. (2017). Köy seyirlik oyunlarından 'deve oyunu' üzerine bir değerlendirme ve Balıkesir-Pamukçu deve oyunu. *Journal of Turkish Language and Literature*, 3(2), 16-40.

Ay, G. (2012). İnsan hayatında göç olgusu ve halk türkülerine yansıması. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 148-159.

Aydın, İ. (2012). Artvin (Borçka)'dan Balıkesir'e göçle kurulan kültür köprüsü. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 160-173.

Aydın, N. (2019). Göçmen folkloru bağlamında Başhüyük'e (Konya) yerleşen Karaçay-Malkar Türkleri üzerine bir değerlendirme. *SUTAD*, 47, 163-174.

Aydoğmuş, A. (2018). *Değişen sosyo–ekonomik koşullarda Yörükler (Manavgat örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayışığı, M. (2012). Batı Trakya Türklüğü: kimliksizleştirilmek istenen bir toplumun kimliği. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 174-202. Balcı Gülpınar, D. (2020). Köyden indim İstanbul'a: Türkiye sinemasında iç-göç güldürüsü/I came from village to Istanbul: Internal-migration comedies in Turkish cinema. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 102-121.

Balcı, F. (2021). Göç-halkbilimi. Doğu Türkistan'dan göç ederek 1965 senesinde Kayseri'ye yerleşen Uygur Türkleri örneği. Paradigma Akademi.

Baysal, B. (2019). *Hayta Yörüklerinin folkloru (Antalya ili örneğinde)*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]

Biber, K.-Kaplan, O. (2012). Göçün getirdiği kültürel etkileşimin halkoyunları ve giysilerine yansıması (Balıkesir-Bursa örneği). *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 203-213.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Bozkurt, F.-Özgüzel, S. (2019). Türklerde yaşam tarzı olarak göç olgusu 'göç yolda düzelir'. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 25, 815-824.

Bulunmaz, B.-Osmanoğlu, Ö. (2016). *Yeşilçam sineması'nda İstanbul-değişen kültür ve toplumsal yaşam*. İstanbul: İBB Kültür A.Ş.

Bulut, S. (2021). Göç, göçebe, göçer, göçer evli/evlü, göçer oba, göçgün(cü)/göçkün(cü), göçmen/göçmel ve konargöçer/göçerkonar sözcükleri üzerine bazı notlar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3), 1671-1720.

Büyükokutan, A. (2012). Kadın merkezli geleneksel uygulamalar bağlamında yapısal ve işlevsel özellikleriyle gelin göçürme (Muğla ili örneği). *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 214-223.

Büyükşahin, F. (2017). *Kültür-çevre bağlamında geleneksel ekolojik bilginin korunmasının önemi: Sarıkeçili Yörükler örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi] Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cin, F. (2004). *Ceyhan Yörüklerinde halk kültürü araştırmaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşar, M. (2016). Trabzon'da muhacirlik anlatıları. *Zamanın izleri: işgal, göç ve muhacirlik.* (A. Köksal, Ed.) Karadeniz Teknik Üniversitesi, 117-129.

Coşkun, F. (2012). Göç, kültürel kimlik, müzik. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 224-228.

Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 129-142.

Çakmak, F. (2017). Balkan savaşlarından mübadeleye: Anadolu'ya Yönelik Göçlerin Türk mizahına olan yansımaları. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 1869-1889.

Çalışkan, V. (2012). Bir kültürün zamana ve mekâna tutunma aracı: Deve güreşi şenlikleri. *Aşklar, savaşlar, kahramanlar ve Çanakkale* (F. Özdem, Ed.) Yapı Kredi, 372-383.

Çerezcioğlu, A. B. (2010). İzmir Makedon göçmenlerinde etnik kimliğin bir işaretleyicisi olarak müzik. *Folklor/Edebiyat*, 16 (62), 85-100.

Çeribaş, M. (2012). Kırgız Türkçesinde göçle ilgili kavramlar ve Türkiye Türkçesindeki karşılıkları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 263-270.

Çevik, D. B. (2012). Kırsal kesimden kente göçün artması sonucu oluşan arabesk müziğe genel bir bakış. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 286-292.

Çevik, M. (2016). Türk müzik kültüründe göçten kaynaklanan değişimlere bir türkü örnekleminden bakmak. *I. uluslararası göç ve kültür sempozyumu* (1-3 Aralık 2016) *bildirileri* (2. Cilt). Başkent, 495-508.

Çevik, Z. (2012). Bir insan bir hatıra: üç ayrı dönemde Bulgaristan'dan bir kesit. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 293-302.

Çobanoğlu, Ö. (2007). Türk halk felsefesinin oluşumu bağlamında göçerevli Türk hayat tarzı, *II. Kayseri ve yöresi kültür, sanat ve edebiyat bilgi şöleni bildiriler*, Erciyes Üniversitesi, ss. 290-298.

Çobanoğlu, Ö. (2013). Türk halk felsefesinde göç olgusu. *AKAD*, 1 (2), 61-63.

Çobanoğlu, Ö. (2016). Göçmen folkloru bağlamında Brezilya Favelalarıyla Türkiye gecekondu mahallelerinin karşılaştırılması. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4 (8), 180-196.

Çobanoğlu, Ö. (2004). Türk halk kültüründe 'tör/başköşe' kavramı ve anlam yaratmadaki simgesel sürekliliği, *Türkbilig: Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7, 33-44.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Dağı, F. (2012). Dede Korkut Hikâyelerinde zorunlu göçler. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 303-314.

Dalaman, A. (2014). *Türk-Yunan nüfus mübadelesi sonucu Çanakkale'ye yerleştirilen mübadiller (1923-1930)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Danışman, M. (2017). Göç ile gelen çadır kültürü. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 2053-2062.

Değirmencioğlu, L. (2020). Kayseri'de yaşayan göçmen müzisyenler (Selanik göçmenleri). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (74), 934-946.

Demir, M. (2012). Atasözleri ve deyimlerde göç. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 315-322.

Demir, S. (2012). Eğin (Kemaliye) yöresi Türk halk müziğinde göç ve gurbet olgusu. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 323-334.

Demir, S. (2020). Türk halk müziği derleme çalışmalarında göç olgusunun yöre belirlemeye etkisi ve Temir Ağa isimli türkünün bu bağlamda değerlendirilmesi. *SBedergi*, 4 (7), 158-171.

Demirel Akgül, N. (2017). Göç ve kültürel etkileşimin Çingene giyim-kuşamına yansımaları. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, ss. 2111-2125.

Demirer, K. (2018). Şuhut ilçesi Kayabelen Köyü Alevilerinde göç ve sosyo-kültürel değişim [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deveci, M. (2020). *Hatay/Kırıkhan Yörüklerinde halk bilimi unsurları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dikshitar, V. R. (1933). Migration of legends: A study in Indian folklore and tradition. *Annuals of the Bhandarkar Oriental Research Institute*, 15 (3/4), 212-219.

Doğuş Varlı, Ö. (2012). Anadolu'da göçerliğin müzik ve kimliğe yansıması üzerine panoramik bakış: Afyon/Çatkuyu ve Bilecik/Söğüt Yörük şenlikleri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (Ali Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 911-925.

Dönmez Fedakâr, P.-Gültekin, M. (2011). Kente göç eden âşıklar ve kent ortamında âşık olmak sorunları. *Somut olmayan kültürel miras yaşayan âşık sanatı uluslararası sempozyum bildiri kitabı* (Ö. Oğuz-S. Gürçayır, Ed.) Gazi Üniversitesi THBMER, 59-71.

Dulkadir, H. (1993). *Toros Sarıkeçililerinde göçer hayat ve bu hayatın etrafında teşekkül eden folklor, halk edebiyatı ve etnografya* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duymaz, A. (2012). Destan ve halk hikâyelerinde 'akın'dan gurbete göç. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 335-348.

Ekici, S. (2012). Zambır ve çift ötkülü çalgı kültürünün göç bağlamında değerlendirilmesi. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 349-357.

Erkılıç, S. D. (2008). Toplumsal beğenideki değişimlerin temsili olarak sinema ve müzik: Ah güzel İstanbul, Muhsin Bey ve Neredesin Firuze. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (8), 123-144.

Erol, E. (2021). Çağlar boyu göç (tarih-kültür-medeniyet). *BELLEK Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 226-234.

Ersoy, C. (2021). *Konar-göçer folkloru: Mersin'de yaşayan Tırtar Yörükleri örneği.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersoy, E. (2012). Kırım'dan Anadolu'ya göç eden Kırım Tatarlarında özcü yaklaşımın ve kültürel donukluğun bir örneği olarak: 'Seyit Osman (Siyt Osman)' yırı. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 365-373.

Eser, E. (2019). Kafkasya'dan Anadolu'ya göçen Çerkes ve Çeçenlerin göç hikâyeleri ve ağıtları. *Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5 (11), 591-606.

Genç, H. N. (2017). Göçle mekanikleşen insanın öyküsü: Almanya Acı Vatan. *Geçmişten günümüze göç*, (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, 2031-2036.

Göher Vural. F. (2017). Türkiye içi ve Türkiye'den Almanya'ya iş göçünün arabesk müzik üzerindeki etkisi. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 1891-1897.

Göksel Erdal, G. (2019). Kocaeli Ketenciler Köyü Çerkeslerinde müzik. *Online Journal of Music Sciences*, 4 (2), 198-249.

Gökşen, C. (2012). Göç ve matem. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 381-391.

Gönen, S. (2012). Göç yolunda kaybolan Basat ile göç yolunda dünyaya gelen Tepegöz'ün günümüzde anlatılan bir varyantı üzerine. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 392-401.

Görgün, M. (2018). Uluslararası göç, kültürlerarası iletişim ve sinema: Aynı otobüsün insanları. *Mukaddime*, 9 (3), (Special Issue: European Neighbourhood Policy and Migration), 115-128.

Görkem, İ. (2006). Tahir Alangu'nun Balkan folkloru çalışmaları. *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 11, ss. 40-55.

Görkem, İ. (2007). Türk göçer şairlerine ait eserlerin derleme, inceleme ve değerlendirme sorunları (Dadaloğlu'nun 'Kalktı Göç Eyledi' türküsünden hareketle). *II. Kayseri ve yöresi kültür, sanat ve edebiyat bilgi şöleni* (10-12 Nisan 2006, Kayseri) *Bildirileri*. Erciyes Üniversitesi, 1-10.

Gücüyener, E. (2019). *Manisa Balkan göçlerinin göç anıları üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güçhan, G. (2014). *Toplumsal değişme ve Türk sineması: kente göç eden insanın Türk sinemasındaki değişen profili* [Yayımlanmamış doktora tezi] Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Güleç, H. (2012). Göç-yayla kültürü ve Âşık şiirine yansımaları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 408-417.

Gülüm, K.-Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler dersinde göç konusunun işlenişinde halk türkülerinin kullanılması (örnek bir çalışma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (26), 112-127. Gümüş, Ş.

(2019). Tarihten destana akan duyarlılık: Kırgız Türklerinin destanlarında göç olgusu. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 41-66.

Günaydın, Y. T. (2017). Manastır vilâyeti Kayalar kazasından Amasya'nın Taşova ilçesine Niyazi Bey (Özkan)'in göç notları. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, 1989-1994.

Güner Dilek, F. (2015). Cengiz Dağcı ve Kasımalı Bayalinov'un izinde zorunlu göçlerle sürgün edilmiş hayatlar. *MTAD*, 12 (2), 86-106.

Güneş, B. (2016). Türkçede 'göç' sözcüğü ve türemiş biçimleri. Zamanın izleri: İşgal, göç ve muhacirlik. (A. Köksal, Ed.) Karadeniz Teknik Üniversitesi, 173-186.

Güneş, M. (2012). Tasavvuf kültüründe göç olgusu ve Eşrefoğlu Rûmî'nin göçü. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (Ali Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 423-429.

Güral, U. (2008). Dış göç olgusu bağlamında 'Otobüs' filminin incelenmesi. *Akdeniz Sanat*, 1 (2), 69-79.

Güray, C.-Karadeniz, İ. (2019). Horasan'dan Keskin'e bir çığlık: Muharrem Ertaş. 'Kırat Bozlağı'nın çok katmanlı analizi üzerinden Orta Asya'dan Anadolu'ya âşıklık geleneğinin izini sürmek'. *Milli Folklor* Dergisi, 16, 76-93.

Gürdaş, B. (2021). Türkiye'de göç ve görsel kültüre yansımaları (1960-1980). *CTAD*, 34, 529-548.

Hasanoğlu, İ. (2016). Ahıska Türkleri: Bitmeyen bir göç hikâyesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16 (1), 1-20.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Işkın, M. (2021). Göç-kültür etkileşiminde kadının rolü: Mutfak kültürü bağlamında bir araştırma. *Oltu Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 258-274.

İnan, R. (2012). Bir göç masalı ve bir göç paradoksu: Berci Kristin çöp masalları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 475-481.

Kabataş Çetin, Ş. (2017). Antalya ve Samsun'da yaşayan Yörüklerin geçiş dönemleri âdet ve uygulamaları [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaderli, Z. (2012). Göç ilahilerinin bağlam, içerik ve işlev özellikleri. Bulgaristan Türk göçleri bağlamında. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 497-502.

Kahvecioğlu Sarı, H. (2012). Göçenlerden geriye kalanlar: Kumafşarı (Denizli) Hacılar Camii kilimleri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 811-820.

Kapancıgil, İ. (2019). *Bulgaristan Ezerçe Köyünden göç eden Türklerin müzik kültürü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaptan, Ç. (2019). *Müzik kimliği bağlamında Abaza halkının folkloru. (Sivas ili Halkaçayır Köyü örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaaslan, M. (2012). Göçe ağıt: Kaşkay Türklerinde göçebelikten şehir hayatına geçişin halk şiirine yansıması ve milli kimlik üzerine etkileri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 517-526.

Karabulut, M. (2012). Türkülerde göç ya da göç türkülerde. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 527-531.

Karadağ, T. (2019). *Manisa Salihli ilçesi Kazakları (kültür ve folklor)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karagöz, N. (2022). *Kırım Tatar edebiyatında göç: Şiirler ve türküler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakışlak, İ. N. (2018). Türk sinemasında göç, kentleşme, gecekondulaşma ve İstanbul. *International Journal of Social Science*, 1 (2), 279-285.

Karaman, F. (2021). *Âşıkların şiirlerinde Avrupa'ya göç ve sonuçları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Karaman, F. (2022). Göçmen edebiyatında türkülerin Türk kültürünü yansıtma gücü. *Milli Folklor Dergisi*, 133, 145-159.

Karaoğlu, E. G. (2020). Ağrı Karapapak/Terekeme Türkleri göç anlatıları. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 21-49.

Kavaf, S. A. (2015). *Sosyal ve kültürel değişimler açısından doğurduğu sonuçlar itibariyle Lozan mübadelesi: Nevşehir örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, A.-Bağı, R. (2021). Cihanbeyli-Böğrüdelik Köyü Sibirya Tatarları ve müzik. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 128, 171-196.

Kayabaşı, R. G. (2012). Yörük göçü bağlamında yayla güzeli seçme geleneği üzerine bir inceleme. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 548-557.

Kayapınar, L. (2015). Bir göç serüveninde mekân ve tarih: Yunanistan'dan Anadolu'ya bir Bektaşi öyküsü. *Balkanlarda Alevilik Bektaşilik* (M. Ersal, Ed.) Çorlu Belediyesi, 1-15.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Kaymal, C. (2017). Kırdan kente göçün kültürel sonuçları: gecekondulaşma ve arabesk. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (15), 1499: 1519.

Keser, U. (2012). Anamur Yörüklerinde tunalar efsanesi, Çandır yolu ve bir göç hikâyesi. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 558-579.

Kıral Ucar, G.-vd. (2018). Göç ile çok boyutlu karşılaşmalar. *ViraVerita E-Dergi*, 8, 6-13.

Kıran, İ.-Kaplan, A. (2020). Böğrüdelik Tatar yırlarında göç unsuru. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, 6 (11), 127-156.

Kocaadam, B. (2012). Nevruz Köje'den Lebeni'ye: Türk yemek kültürü içinde Anadolu göçerinin sofrası. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 590-595.

Koçak, G. (2006). *Yerleşik ve göçer Yörükler arasındaki yapısal farklılıkların karşılaştırılması: Sarıkeçililer örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kolukırık, S. (2006). Geçmişin aynasında Lozan Çingeneleri: Göç, hatıra ve deneyimler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 95, 1-12.

Kolukırık, S. (2011). Sürgün, toplumsal hafıza ve kültürel göç: ABD'deki Ahıska Türkleri üzerine bir araştırma. *Bilig*, 59, 167-190.

Korkmaz, M. A. (2021) *Almanya Türkleri*. Arı Sanat.

Koyuncu, A.- Genç, M. (2012). Yörük göçlerinde kullanılan kirkitli dokumalar. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 596-605.

Köse, A.-Uzun, A. (2012). Madra Dağı'nda geleneksel yayla göçü. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (Ali Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 615-624.

Kulamshaev, B. (2012). Kırgız Atasözleri ve Deyimlerinde Göç. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 625-630.

Kumartaşlıoğlu, S. (2012). Tahtacılarda bir göç töreni: Ocak ayırma. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 631-639.

Kurt, B. (2020). Geleneksel Türk Kültüründe Göç Olgusunun Türkülere Yansımaları ve Malatya yöresi yayla türküleri. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 30-42.

Kuruca, N. (2012). Göç olgusunun Giresun ve havalisindeki yansımaları (Giresun'da otçu göçü). *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 644-656.

Kuruca, N.-Ak, M. (2019). Doğu Karadeniz bölgesinde konargöçer hayata dair uygulamalar: Giresun örneği. *Prof. Dr. A. Haluk Dursun Anısına Uluslararası Türk kültürü dil-tarih-coğrafya sempozyumu bildirileri* (F. Temizyürek, Ed.) Asos, 778-793.

Kutlu, M. (1992). Yaşayan bir alt kültür geleneği: Anadolu göçer kültürü. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri* (C. I, ss. 59-66). Kültür Bakanlığı.

Kutlu, M.-Yıldırım, İ. (2012). Göç, nostalji ve festival. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (Ali Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 657-663.

Küçükebe, H. D. (2019). İzmir'de yaşayan Makedonya göçmenlerinin müzik geleneği. [Yayımlanmamış doktora tezi]). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Maden, F. (2017). Girit'ten Anayurd'a Bektaşi göçleri ve Girit Bektaşi tekkeleri emlakının tasfiyesi. *Geçmişten günümüze göç* (II. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 1063-1107. Mertol,

H-vd. (2021). Türk sinemasında iç göç: 1950-1960 döneminin coğrafi olarak okunması. Kent Akademisi, 14 (3): 765-776.

Mişkiniene, G. (2018). Litvanya Tatarları: Tarih, dil ve kültür. *Uluslararası sosyal bilimler sempozyumu* (8-10 Kasım 2018-Çanakkale) *bildiriler kitabı*, Motif Vakfı, 17-25.

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Muradov, N. (2012). Azerbaycan göç bayatıları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 671-693.

Nazlı, A. (2012). Karaçay Türklerinin Anadolu'ya göç etmelerinden sonra adlarında görülen değişiklikler üzerine bir araştırma. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 694-701.

Nematova, S. (2012). Naxçıvan folklorunda köçkünlük. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 702-709.

Nişanyan, S. S. (2017). Türkçe, Yunanca, Farsça ve Ermenice dillerinde masallar bağlamında dil göçü. *Göç konferansı 2017. Seçilmiş bildiriler* (A. Tilbe vd. Yay. Haz.) Transnational Press, ss. 301-314.

Olgunsoy, B. (2012). Öteki dünyaya göçte kardeşlik düşüncesi üzerine bir değerlendirme. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, s 710-715.

Osmanoğlu, Ö. (2016). Türk sinemasında dış göç olgusu: Sosyo-kültürel karşılaşmalar, kimlik çatışması ve yabancılaşma. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 77-98.

Ögel, B. (2000), *Türk kültür tarihine giriş-Türklerde köy ve şehir hayatı. (Göktürklerden Osmanlılara)*, C. I, Kültür Bakanlığı (4. Baskı).

Öğüt, E. H. (2019). Etnomüzikolojik göç çalışmalarının etiği ve politikası: özdüşünümsel bir değerlendirme. *Uluslararası Müzik ve Bilimler Sempozyumu Bildirileri*, 533-541.

Önal, M. N.-Dursun, A. (2012). Muğla'da konargöçer yaşam ve yaylacılık geleneğinin izleri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 716-724.

Örnek, S. (2015). *Karamanlı mübadil halk kültürü bağlamında Neokesaria köyünde geçiş törenleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öter, A. (2019). *Yörük kültürü ve toplumsal değişim süreçleri (Batı Akdeniz uygulaması*). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ötken, N. (2012). Kültürel farklılıkların geleneksel kültürlere etkisi: Kanada Windsor Türkleri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 725-734.

Özbilgin, M. Ö.-Küçük, İ. E. (2014). Yunanistan mübadillerinde kültürel belleğin aktarımında geleneksel oyunların işlevi. *8. Uluslararası Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, ss. 149-165

Özbilgin. M. Ö. (2012). Yunanistan-Türkiye siyasi mübadeleleri sonrası göç eden toplumlarda geleneksel dansların işlevi. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 735-743.

Özçoban, Y. (2012). Türk dilinde ebediyete göç etrafında teşekkül etmiş kelimeler. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 744-751.

Özdemir, C. (2017). Göçün halk edebiyatına etkisi bağlamında Samsun Kurugökçe Köyü. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, 1493-1497.

Özdemir, N. (2012). Âşıklık geleneği ve seyahat/göç Âşık Şenlik örneklemesi. *Kafkas Üniversitesi-Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Âşık Şenlik Sempozyumu* (K. Öncül-E. Orbay, Ed.) Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, 16-34.

Özdemir, O.-vd. (2010). *Toroslarda Yörükler (Erdemli ve Silifke çevresi)*. Kargıpınarı Belediyesi.

Özdemir, R. (2015). Gelveri'den Nea Karvali'ye Ortodoks Karamanlılar. *Milli Folklor*, 108, 197-209.

Özdemir, S. (2012). Müzikal kültürün göçünde film m üzikleri. *H alk k ültüründe g öç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 752-759.

Özdinçer, F. (2012). Zigoş'un yolculuğu. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (Ali Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 760-781.

Öztürk, A. O. (2001). *Alamanya türküleri. Türk göçmen edebiyatının sözlü/öncü kolu*. Kültür

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org

Bakanlığı.

Pala Güzel, Ş. (2009). Zaman ve anlatı ekseninde bellek ve mübadele. *folklor/edebiyat*, (60), 25-44.

Parlak, E.-Hacıoğlu, M. E. (2012). Fırka-i ıslahiye iskânı ve iskân havaları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 782-791.

Pişkin, G. (2010). Türkiye'de göç ve Türk sineması: 1960-2009. *Humanities Sciences,* 5 (1), 45-65.

Polat, M. S. (2004). *Selçuklu göçerlerinin dünyası, Karacuk'tan Aziz George Kolu'na*. Kitabevi.

Sağır, A. (2021). Kültürün yeniden yorumlanması olarak Hıdırellez: Göç, ölüm, kurban, mezarlık (Karabük Örneği) Millî Folklor, 130, 204-217.

Seçkin, P. (2016). Dile gelen göç. *Zamanın izleri: İşgal, göç ve muhacirlik* (A. Köksal, Ed.) Karadeniz Teknik Üniversitesi, ss. 187-195.

Selçuk, A. (2017). Bir göçmen topluluğunun doğumu: Giritlilerde doğum ritüelleri. *Geçmişten günümüze göç* (II. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 1123-1131.

Soysaldı, A.-Balkanal, Z. (2012). Göçerlik ve keçe sanatı. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 827-839.

Söylemez, F. (2012). Osmanlılarda konargöçer-yerleşik ilişkileri üzerine bir değerlendirme. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 840-847.

Söylemez, M. (2021). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Türkofon mübadillerin Türkçe sözlü ninni ve tekerleme örnekleri. *Etnomüzikoloji Dergisi*, 4 (1), 43-59.

Şahin, H. İ. (2012). Türk halk kültüründe göçmen kuşlar. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 859-870.

Şahin, N. (2018). Göç bağlamında müzik ve kimlik ilişkisi:Türk-Alman genç kadınlar örneği. *İstanbul University Journal of Sociology*, 38 (1), 179-197

Şahin, Ö. (2021). *Bir sözlü tarih çalışması: Çerkes (Adige) boylarından Şapsığların ve Kabardeylerin günümüzdeki göç ve kimlik algısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Şen, Ç.-Şen, E. (2021). Türkiye'de Balkan Türkleri ve mübadele derneklerinde yürütülen kültürel ve eğitsel müzik faaliyetleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10 (4), 3639-3666.

Şenel, O. (2014). *Göçmen Türklerin müzik deneyimi: müzik türleri, müzik uğraşı ve geleneksel eğlence ortamları*. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6 (3), 157-178.

Şenesen, R. O. (2012). Çukurova bölgesi Girit göçmenlerinin Girit'e dair anlatılarının sosyal tarihe kaynaklık etmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1), 255-266

Şengül, G. (2016). İzmir'deki Makedonya göçmenlerinde tapani (bando) geleneği. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, (9), 73-89.

Şimşek Öksüz, M. (2017). Âşıklarda göç olgusu ve Âşık Reyhanî'nin göç serüveni. *Göç konferansı 2017. Seçilmiş bildiriler* (A. Tilbe vd. yay. haz.) Transnational, 263-274.

Şimşek Umaç, Z. (2012). Balıkesir Çepnilerinde göçebelik ve iskân izleri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 902-910.

Tacoglu,T. P.-vd. (2016). Türkiye'nin tek Arap-Ortodoks köyü Tokaçlı'da dinsel ve kültürel kimlik. *Milli Folklor Dergisi*, 110, 68-85.

Tan, N. (1987). Türk sinemasında arabesk: Arabesk şarkılı filmlerin incelenmesi. [Yayımlanmamış doktora tezi] Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tan, N. (2015). Esir toprakların halk dili ve edebiyatı: Karabağ folkloru. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (39), 237-242.

Taş, F. (2021). *Varto Alevîlerinde inanç, folklor ve dönüşümler* [Yayımlanmamış doktora tezi] Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşlıova, M. M. (2012). İş gücü göçü ile Avrupa'ya taşınan Âşıklık: Yeni icra ortamları, geleneğin mali yönünde değişimi. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 894-901.

Tek, R. (2016). Folklor-sözlü tarih ilişkisi bağlamında Güzelyurt (Gelveri) mübadillerinin sözlü kültür ürünleri. *I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu* (27-29 Ekim 2016) *Bildirileri*.

Tek, R. (2018). Folklor sözlü tarih ilişkisi ve bir mübadele destanı. V. *uluslararası Türk dünyası araştırmaları sempozyumu* (11-13 Ekim 2018 Almatı/Kazakistan) *bildiriler kitabı*, 1. Cilt, 576-583.

Telci, C. (2010). Türk kültür terminolojisinde göç kavramı üzerine. *MTAD*, 7 (2), 14-33.

Temur, N. (2011). Kültürel bellek bağlamında deve oyunu. *Millî Folklor Dergisi*, 90, 156-163.

Turan, F. A. (2003). Âşık geleneği içinde Ermeni Âşık Sarkis Zeki. *Millî Folklor Dergisi,* 60, 179-183.

Tuztaş Horzumlu, A. H. (2014). *Konup-göçmek, yerleşmek ve yaşamak: Sarıkeçililerde mekân ve anlatı* [Yayımlanmamış doktora tezi] Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkmen

Birlik, P. (2018). Dil felsefesi temelinde göç olgusuna bir bakış: Humboldt ve Rorty. *ViraVerita E-Dergi*, 8, 18-43.

Türkmen, E. F. (2010). Halk müziğindeki değişimler ve halk müziği eğitimine etkileri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (2), 53-68.

Türkmen, F. (1982). Türk-Ermeni âşık edebiyatı ilişkileri. *Osmanlı Araştırmaları*, 3, 13-20.

Uğur, U. (2016). 'Gurbet kuşları' filmi örneğinde iç göç olgusunun sosyolojik açıdan incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 917-926.

Uslu, B. (2020). Kırım Tatar halk edebiyatı türlerinde yurtsuzluk ve halk benliği (destan, halk hikâyesi, masal-efsane örneği). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Usta, Ç. (2021). Kuruçam köyü kadınlarının göç yolu müzik pratikleri. *Etnomüzikoloji Dergisi*, 4 (1), 115-132.

Uygur, H. K. (2019). Hayvan benzetmecelerine dayalı deve oyunlarına dair bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 47, 145-161.

Üztün, Y. Ş. (2018). *Bulgaristan'dan 1989 yılında Yalova'ya göç eden Türklerin sosyo-kültürel yaşamı ve süreç içindeki değişimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vagıfkızı Gulıyeva, G. (2012). Türk kültüründe göç ve Türkçemizde göç anlayışlı kelimeler. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, ss. 402-407.

Varol, O. (2021). Göç ve dil: Domlara ait anlatılar ve dil döngüleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 138-153.

Vural, T. (2017). Türkülerdeki göç algısı. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.) Canik Belediyesi Kültür, 2011-2016.

Vural, T. (2018). Türkülerdeki göç algısı. sahne ve müzik, (6), 1-12.

Xaveri, S. (2012). Azerbaycan tesevvüf edebiyyatında 'köç' arxetipleri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 926-931.

Yaldız, D. F. (2015). Dede Korkut ve göç. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15 (2), 149-158.

Yaldızkaya, Ö. F. (2012). Emirdağ Türkmenlerinde yayla geleneği ve edebiyatımıza yansımaları. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 932-940.

Yapıcı Kaderli, Z. (2008). Bulgaristan göçleri bağlamında Türk kadınlarının göç anlatıları. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yardımcı, M.-Gülçiçek, D. (2012). Ağıt ve türkülerimizde bu dünyadan öte dünyaya göç. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 941-951.

Yazıcı, M. (2016). Modern göçerlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (56), 235-252.

Yıldırım, A.-İnal, G. (2012). Tasavvufta içsel yolculuk. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 962-970.

Yıldırım, K. (2012). Bir göç unsuru olarak çadır ve söz varlığımızdaki yeri. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 971-980.

Yıldız Ayyıldız, K. (2017). Acara'dan Anadolu'ya kültür göçü: yemekler. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (O. Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, 2063-2067.

Yılmaz, A. (2017). *Mübadillerin kültürel mirası*. Lozan Mübadilleri Vakfı.

Yılmaz, B. (2016). Rus işgalinde Maçka'da yaşanan hadiseler ve işgalin sözlü kültür ürünlerine yansımaları. *Zamanın izleri: işgal, göç ve muhacirlik*. (A. Köksal, Ed.) Karadeniz Teknik Üni., 217-229.

Yiğit, H. N. (2018). Afyonkarahisar yöresi köy seyirlik oyunlarından 'deveci' oyunu, *PALIMSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research*, 3 (6), 217-223.

Yücel Çetin, D.-Bayraktar, İ. (2017). Azerbaycan, Türkmen ve Türkiye Türkçesi atasözlerinde göç unsurları. *Geçmişten günümüze göç* (III. Cilt), (Osman Köse, Ed.), Canik Belediyesi Kültür, 1487-1491.

Yüksel, G. (2012). Keloğlan masallarında göç. *Halk kültüründe göç uluslararası sempozyumu bildirileri* (A. Duymaz, Ed.) Motif Vakfı, 981-988.

Yüksel, H. N. (2019). *Sarıveliler folklor ve Yörükleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zengin Çelik, H.-Tezcan, S. (2017). Türk sinemasında göç temalı İstanbul filmleri üzerinden kentlerdeki mekânsal ve toplumsal değişimlerin incelenmesi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 619-636.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).

ISSN 1300-7491 e-ISSN 2791-6057 https://www.folkloredebiyat.org